

Kadernota Waalre 2026: Perspectief op balans

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
1. Inleiding	4
2. Diverse perspectieven	5
2.1 Maatschappelijke ontwikkelingen.....	5
2.2 Financiële ontwikkelingen.....	5
2.3 Onzeker financieel beeld	6
2.4 Wat voor gemeente kan en wil Waalre zijn?	7
2.5 Samenwerken met regio én inwoners	8
2.6 De organisatie	9
3. Keuzes, kaders en knoppen	10
3.1 Strategische keuzes.....	10
3.2 Financiële kaders	10
3.3.1 Knoppen voor bezuinigingen	12
3.3.2 Knoppen verhogen inkomsten	13
4. Voorgesteld scenario 1 college: 50% besparen, 50% belasting verhogen.	14

1. Inleiding

Voor u ligt de Kadernota 2026. Deze is anders van vorm en inhoud dan andere jaren. Deze kadernota heeft meer het karakter van een perspectievennota. Een nota waarin is aangegeven welke gemeente Waalre wil zijn en ook welke gemeente Waalre kán zijn. Dit in het licht van ontwikkelingen die op de gemeente af komen. Op de middellange, maar ook op de langere termijn. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens van de auditcommissie en de gemeenteraad wat verder vooruit te kijken. De Auditcommissie is meegenomen in het proces van de Kadernota 2026 en op 18 maart 2025 vond de raadsinformatieavond over dit thema plaats waarin de Auditcommissie ook haar bevindingen heeft gedeeld.

De gemeenteraad stelt met deze kadernota kaders vast voor de conceptbegroting 2026-2029 met hierin een gezonde balans tussen wat we willen en kúnnen doen op de middellange en lange termijn.

De bijdrage die de gemeente Waalre van het Rijk krijgt is structureel niet meer in lijn met de wettelijke taken die zij moet uitvoeren. Dat maakt dat de gemeente ambities heeft die in deze huidige financiële context niet langer haalbaar zijn. Vanwege de grote financiële opgaven waar de gemeente zich voor gesteld ziet staan is het nodig voor de begroting 2026-2029 vergaande strategische keuzes te maken. Deze keuzes hebben impact op de gemeenschap van Waalre. De uitkomsten van een inwonerspeiling die in maart 2025 door 569 inwoners is ingevuld maken deel uit van het afwegingskader om deze keuzes te maken. Het vertrouwen bestaat dat we met ons aller inzet en de veerkracht van onze inwoners uiteindelijk weer een financieel gezonde toekomst tegemoet gaan.

2. Diverse perspectieven

2.1 Maatschappelijke ontwikkelingen

De wereld verandert in rap tempo. Dit vraagt aanpassingsvermogen, flexibiliteit en weerbaarheid. Die laatste wordt steeds dringender nu de globale verhoudingen aan het schuiven zijn. Vrede en veiligheid zijn de afgelopen jaren minder vanzelfsprekend geworden dan daarvoor.

Naast deze situatie vraagt een aantal andere uitdagingen onze aandacht. Te denken valt aan een dubbele vergrijzing, een toename van de zorgvraag, een krimpende beroepsbevolking, immigratie, digitalisering, klimaatverandering en de energietransitie. Ook is blijvend veel geld nodig om onze wijken veilig, intact en groen te houden.

Waalre heeft daarnaast te maken met de gevolgen van de ontwikkelingen in de regio Eindhoven vanwege de groei van ASML en andere bedrijven in Brainport (schaalsprong). Waalre groeit snel dus er zijn meer woningen nodig. In het verlengde hiervan ontstaat een grotere vraag naar maatschappelijke voorzieningen, zoals scholen, huisartsen, kinderopvangplaatsen et cetera.

Een ontwikkeling waar we rekening mee moeten houden is de krapte op de arbeidsmarkt. Dit raakt onze samenwerkingspartners en andere maatschappelijke partners bijvoorbeeld in de onderwijs- en zorgsector, maar ook onze eigen organisatie. Dit vraagt om efficiënter werken, het vergroten van de arbeidsproductiviteit en blijvend investeren in goed werkgeverschap. Digitalisering (E-diensten, maar ook Artificial Intelligence (AI)) gaat hier oplossingen bieden. Belangrijk hierbij is onze digitale toegankelijkheid steeds in het oog te houden. Digitalisering is een voorbeeld van waar kosten voor de baten uitgaan. Het is een uitdaging om bij de ontwikkelingen die op ons af komen te leren van anderen, slimme keuzes te maken en kansen grijpen waar die zich voordoen. Bovengenoemde middellange en lange termijn ontwikkelingen vragen onvermijdelijk ruimte in de begroting.

2.2 Financiële ontwikkelingen

Het Rijk is bezig met aanpassingen binnen het gemeentefonds. Het bedrag dat onder gemeenten wordt verdeeld, neemt vanaf 2026 met € 2,4 miljard af. Zo'n 75% van de gemeenten zal rode cijfers schrijven. Niet voor niets spreken we van een financieel ravijn. De herverdeling binnen het gemeentefonds levert Waalre als "nadeelgemeente" vanaf 2027 een fors extra structureel nadeel op. Waalre kent de laatste jaren al een moeizaam proces om te komen tot een sluitende begroting. Dit komt vooral door de toegenomen kosten op de jeugdzorg en de WMO en prijs- en loonontwikkelingen, waarvoor Waalre onvoldoende wordt gecompenseerd door het Rijk. (Bij het opstellen van deze kadernota is het nog onduidelijk of extra middelen beschikbaar komen voor de jeugdzorg. De VNG voert momenteel de druk op richting het Rijk en overweegt zelfs gerechtelijke stappen).

Daar komt nog bij dat we de afgelopen jaren veel geïnvesteerd hebben en meer geld hebben geleend dan voorheen. De rente op deze leningen is veel hoger dan in de afgelopen jaren. Ook dit drukt extra op de begroting. Vanaf 2026 zorgen deze ontwikkelingen samen voor een groot structureel tekort op de meerjarenbegroting (schatting 1 tot 2 miljoen).

De gemeente heeft de afgelopen jaren besparingen en bezuinigingen doorgevoerd. Ook heeft zij de lasten voor haar inwoners en bezoekers al moeten verhogen. Dit komt doordat de gemeente Waalre zelf weinig mogelijkheden heeft om de inkomsten te verhogen. Er is een beperkte bouwstroom en er zijn geen grote bedrijfsvestigingen en recreatieve voorzieningen die de inkomstenstroom een extra impuls kunnen geven.

De conclusie is dat de gemeente te maken heeft met een structurele onbalans tussen inkomsten en uitgaven. We ontkomen niet aan een discussie over welke taken de gemeente wel of niet meer doet, of welke taken alleen op basisniveau worden uitgevoerd. Ook moeten er keuzes worden gemaakt over welke voorzieningen zij in stand wil houden, welke investeringen kunnen worden doorgeschoven en of belastingen verder omhoog kunnen. Nu het Rijk ondanks een intensieve lobby nog steeds niet over de brug komt en het ravijnjaar 2026 nadert, zijn fundamentele keuzes nodig om evenwicht in de begroting te krijgen en te houden. Dit is geen gemakkelijke opgave, aangezien ruim 80% van de begroting niet beïnvloedbaar is. Het is gezien de stevige opgaven die de gemeente op zich af ziet komen de bedoeling dat de fundamentele keuzes er óók voor zorgen dat het na deze begrotingsperiode mogelijk blijft te investeren in Waalre en er sprake is van een duurzame gezonde financiële positie.

2.3 Onzeker financieel beeld

Door de huidige financieringssystematiek via het gemeentefonds is een financiële uitgangspositie moeilijk te bepalen. Dit doen we steeds zo nauwkeurig mogelijk met alle bedragen die we zeker weten.

Onderstaand saldo is aan de gemeenteraad gemeld in de Raadsinformatiebrief "1e financiële update 2025".

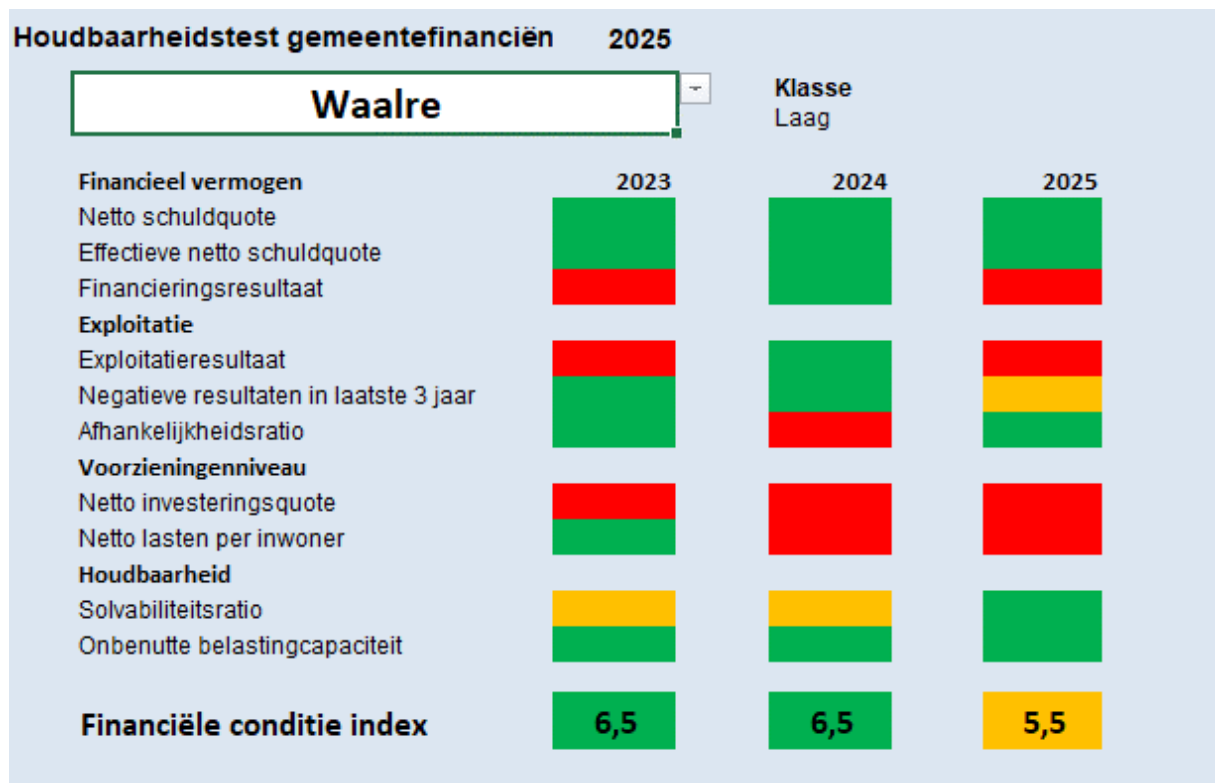
Jaar	2025	2026	2027	2028
Saldo	-239.000	-680.000	-539.000	-288.000

In de raadsinformatieavond van 18 maart jl. is aangegeven dat wat op dat moment zeker was, hierin was opgenomen. Ook is aangegeven dat hierin veel zaken nog niet waren verwerkt en dat duidelijk was dat de tekorten voor 2026 en verder nog oplopen (naar schatting 1 tot 2 miljoen). Het beeld is wel dat het grootste tekort in 2026 valt en dat dit tekort in de jaren daarna wat afneemt.

Aan de uitgavenkant is vaak nog te weinig bekend om al een precieze raming te maken, maar ook onze inkomstenkant en meer specifiek de meicirculaire veranderen het financiële beeld richting de begroting nog. Ook het jaarrekeningsaldo is nog niet vastgesteld en zal van invloed zijn op onze begroting.

De structurele onbalans tussen inkomsten en uitgaven wordt zichtbaar in onderstaande houdbaarheidstest gemeentefinanciën.

Met de houdbaarheidstest gemeentefinanciën kan iedere gemeente haar financiële gezondheid in beeld brengen. De test wordt jaarlijks door de VNG beschikbaar gesteld. De houdbaarheidstest is een vorm van stresstest en geeft inzicht in de robuustheid van de financiële positie van de gemeente. De houdbaarheidstest is een financieel technisch instrument en kijkt naar de scores op een aantal kengetallen zoals de solvabiliteit en belastingdruk. In 2022 scoorde de gemeente Waalre nog een 8,5 op deze test. De score is de afgelopen jaren teruggelopen naar een 6,5 in 2023 en 2024 en een 5,5 in 2025. Oorzaken hiervan zijn o.a. dat de solvabiliteitsratio (de verhouding tussen eigen- en vreemd vermogen) daalt en de gemeente sinds 2023 een negatief exploitatieresultaat heeft doordat de uitgaven groter zijn dan de inkomsten.

2.4 Wat voor gemeente kan en wil Waalre zijn?

Om de fundamentele keuzes te kunnen onderbouwen en motiveren is verkend hoe de gemeente haar publieke taak kan en wil uitvoeren binnen de veranderende (financiële) context.

Ter voorbereiding op deze Kadernota 2026 heeft het college hierover een gesprek gevoerd op waardenniveau. Dit om strategisch richting te kunnen bepalen. Waarden die met name dienen te worden bewaakt zijn nabijheid en toegankelijkheid van de gemeente, de eigen verantwoordelijkheid van inwoners, het sociaal gezicht van Waalre en het feit dat Waalre groen en verzorgd is.

Uitgangspunt is Waalre als zelfstandige gemeente, zoals opgenomen in het Raadsprogramma 2022-2026. Vertrouwen, gemeenschapszin en samenredzaamheid vormen de basis. In de gemeente Waalre is die basis heel stevig te noemen. Waalre is een prachtig dorp en daar dragen haar inwoners in grote mate aan bij door met elkaar te zorgen voor onderlinge verbinding en elkaar te helpen als het nodig is. Dat is een groot goed, zeker in een samenleving die verhardt. We moeten ervoor waken dat bezuinigingen niet leiden tot afbraak van dat waardevolle cement in onze gemeenschap. Bezuinigingen leiden tot afbraak van voorzieningen en het verdampen van de broodnodige investeringsruimte in onze gemeenschappen. De onvermijdelijke stap 'van één naar géén', van 'iets naar niets', treft niet alleen voorzieningen, projecten en capaciteit. Het raakt óók het vertrouwen en de gemeenschapszin. En wat eenmaal weg is, komt vaak niet (snel) meer terug.

Kortom: Waalre is een toegankelijke en nabije gemeente, die zich meer dan voorheen beperkt tot de uitvoering van haar wettelijke taken. Een betrouwbare partner die helder communiceert over keuzes, zodat inwoners weten waar zij aan toe zijn. De uitvoering van die wettelijke taken vindt op een sober en doelmatig niveau plaats, waarbij vanuit die toegankelijkheid en nabijheid een groter beroep gedaan wordt op de eigen verantwoordelijkheid van onze inwoners. Dit betekent dat wie het zelf kan, het zelf doet. En dus dat wie het zelf kan, geen beroep doet op de gemeente en zelf initiatieven ontwikkelt. Dit geldt voor zowel inwoners als verenigingen en bedrijven. Op dat gebied is Waalre sterk. Het heeft een zeer krachtige gemeenschap met een grote bereidheid om zaken met elkaar te organiseren. De gemeente biedt ruimte en ondersteunt inwoners om dit te kunnen doen (via inwonersinitiatieven en overheidsparticipatie). Hierdoor blijft voldoende ruimte om er voor inwoners te zijn die de gemeentelijke ondersteuning het hardst nodig hebben.

Bovenstaand beeld van de publieke taak geeft richting voor de te maken keuzes. Dit betekent dat bestaand beleid en toekomstige plannen waarin stevige ambities bovenop de wettelijke taken zijn opgenomen, ter discussie staan.

2.5 Samenwerken met regio én inwoners

In de regio wordt in verschillende samenwerkingsverbanden hard gewerkt aan belangrijke strategische, tactische en operationele opgaven. Opgaven die Waalre als kleine gemeente met een beperkte organisatie nooit zelfstandig aan kunnen. Samenwerken in de regio blijft voor de gemeente Waalre een belangrijke voorwaarde om de wettelijke taken uit te kunnen voeren. Samenwerking komt door de huidige omstandigheden vaker onder druk te staan. De bestuurlijke drukte in de regio is toegenomen; de complexiteit van de vraagstukken ook. De ontwikkelingen rondom de schaa sprong gaan hard en er is veel geld beschikbaar. Het vraagt echter veel van ons allen om zicht te krijgen en houden op hoe zaken lopen en wat er van Waalre wordt verwacht, maar ook op wat Waalre mag verwachten vanuit de regio. We constateren dat samenwerkingsverbanden zoals de Metropoolregio Eindhoven (MRE), de GGD, de Omgevingsdienst, de Veiligheidsregio, De Ergon en het Plus Team meer van de gemeente vragen, zowel financieel als personeel. Ook onze GR-en vragen we de tering naar de nering te zetten. Daarnaast loopt de dienstverleningsovereenkomst Werk en Inkomen met de gemeente Veldhoven af. Vanwege financiële efficiëntie wordt momenteel naar een andere vorm gezocht om uitvoering te geven aan de Participatiewet.

Naast samenwerking in de regio wordt samenwerking met inwoners steeds belangrijker. Inwoners geven zelf aan, in zowel de Inwonerspeiling Kadernota van maart 2025 als in

de eerste analyse van de gesprekken in het kader van de herijking van de visie de Kracht van Waalre, dat ze zelf meer verantwoordelijkheid willen nemen. Dat is een belangrijke voorwaarde om de verbinding en de samenhang in het dorp te kunnen behouden. De verschuiving van inwonersparticipatie naar overheidsparticipatie is ingezet, maar dit gaat niet vanzelf. Als gemeente hebben we een rol deze samenwerkingskracht los te maken en te koesteren. De eerste voorbeelden worden zichtbaar. We hebben nog te leren als het gaat hoe we deze faciliterende rol het beste kunnen oppakken. Dit vraagt de komende tijd een investering van zowel de gemeenteraad, het college als de organisatie.

2.6 De organisatie

De organisatie geeft samen met het college uitvoering aan de bestuurlijke doelen. Met een kleine, efficiënt georganiseerde organisatie werken we aan grote opgaven. Extra taken zonder (voldoende) bijbehorend budget leggen direct een grote druk op de organisatie. Investerings in de organisatie worden alleen gedaan wanneer deze bijdragen aan de stijging van de productiviteit en de kostenefficiëntie. De noodzaak van het aantrekken van nieuw personeel en inhuur wordt al langere tijd kritisch beoordeeld om zo efficiënt mogelijk te werken. Op veel taakvelden zitten echter éénpitters en medewerkers met brede portefeuilles. Wanneer één medewerker wegvalt, worden direct diverse taken niet meer uitgevoerd. Dat maakt de organisatie kwetsbaar en verdere ontwikkeling staat onder druk. Ontwikkeling die nodig is, bijvoorbeeld als het gaat om nieuwe wetgeving, werken met AI, nieuwe automatisering of overheidsparticipatie. Waalre staat bekend als goed werkgever en is in staat om ook op deze arbeidsmarkt medewerkers te werven. Vaak zijn dat jonge medewerkers of zij-instromers, waardoor er blijvend moet worden geïnvesteerd om de benodigde kwaliteit te waarborgen. Investering in automatisering (waaronder AI) en opleiding van medewerkers is in dat licht blijvend noodzakelijk.

3. Keuzes, kaders en knoppen

3.1 Strategische keuzes

Het doel van deze kadernota is om het college van B&W kaders mee te geven voor het opstellen van de conceptbegroting 2026-2029. Naast financiële kaders vraagt de context om een strategische richting wanneer het gaat om het behalen van besparingen en het verhogen van de inkomsten. Bij de behandeling van de begroting is het aan de gemeenteraad om meer concreet en gedetailleerd de schuifknop wat verder naar links of rechts te plaatsen. Daarmee bepaalt de gemeenteraad uiteindelijk bij de behandeling van de conceptbegroting welke concrete bezuinigingsmaatregelen worden ingezet én wat het percentage van de inkomstenvergroting is.

3.2 Financiële kaders

Het is belangrijk om een financieel kader te hebben en daaraan vast te houden, zeker in financieel uitdagende tijden. Dit kader zorgt ervoor dat de gemeente duurzaam financieel gezond wordt en blijft. De hieronder voorgestelde financiële uitgangspunten zijn zeker niet nieuw. We hebben aan deze uitgangspunten echter een ambitie in tijd gekoppeld om ze ook te waarborgen. De noodzaak is immers groot.

Een set van afspraken helpt bij het maken van keuzes. Keuzes moeten ergens op gebaseerd zijn en deze kaders zijn afgeleid van wettelijke verantwoordelijkheden, begrotingsdiscipline, standpunten vanuit de raad en organisatieafspraken. Samen leiden ze tot een kader waarin we afwegingen maken om zaken wel of niet te doen, op een andere manier of met minder middelen.

Deze kaders zijn:

1. Meerjarig sluitende begroting

Het college streeft ernaar u een sluitende begroting 2026 en meerjarenraming 2027 – 2029 aan te bieden, ook met het oog op de eisen die de Provincie hieraan stelt als toezichthouder. De Provincie staat gemeenten tijdelijk toe om hiervan af te wijken gezien de moeilijke situatie waarin veel gemeenten zich momenteel bevinden. Als het jaar 2026 niet sluitend is, moet het laatste jaar 2029 wel sluitend zijn. Het college blijft bij het uitgangspunt dat de gemeenteraad in het raadsprogramma heeft vastgelegd, namelijk een meerjarig sluitende begroting: dat zorgt voor een solide financiële positie.

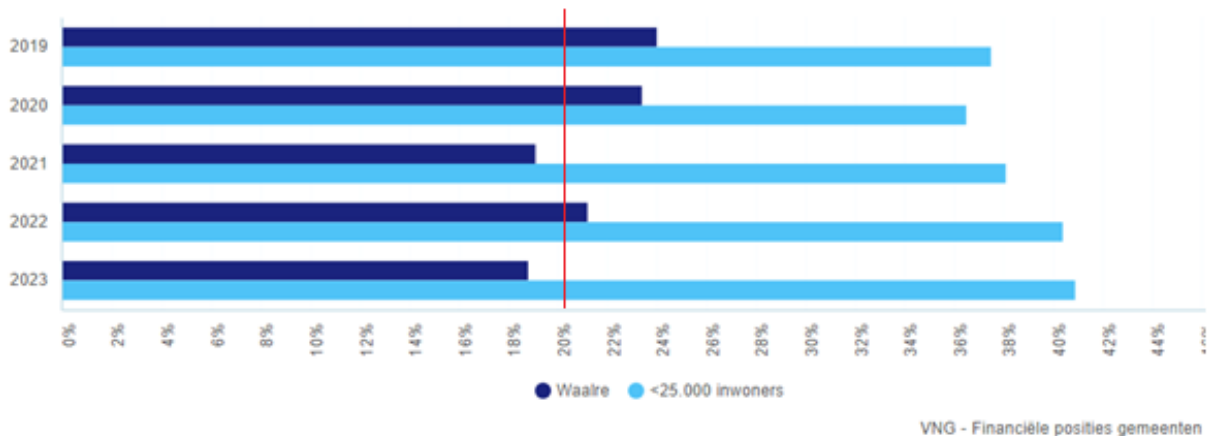
2. Voor het opvangen van risico's bedraagt de hoogte van de vrije reserves minimaal 110% van de totale risico's

De vrije reserves bestaan uit de Algemene bufferreserve en de Algemene reserve vrij besteedbaar. Mocht het totaal van beide reserves hoger zijn dan 110% van de totaal gecalculeerde risico's, dan kan dit surplus pas op dat moment worden ingezet voor éénmalige uitgaven. Indien het totaal van deze reserves niet voldoende is, zorgen we ervoor dat dit uitgangspunt uiterlijk na één jaar weer volledig voldoet.

3. Solvabiliteitsratio bedraagt minimaal 20% en in 2029 minimaal 25%

Via de P&C-cyclus wordt dit kengetal opgenomen en verantwoord. Doordat we langlopende geldleningen hebben aangetrokken vanwege de grote investeringen in de openbare ruimte, staat dit kengetal al enige tijd onder druk. In de jaarrekening 2023 wordt zichtbaar dat de solvabiliteit onder de 20% is gedaald. Het is noodzakelijk de reservepositie van de gemeente te verbeteren en investeringen zodanig te plannen en/of te faseren dat de solvabiliteitspositie van de gemeente op orde komt en blijft.

Solvabiliteitsratio - Waalre, %

4. Bufferreserve bedraagt minimaal € 5.000.000

De reservepositie van de gemeente Waalre is op dit moment voldoende om de op dit moment bekende risico's af te dekken, maar in verhouding tot het vreemd vermogen is de reservepositie te laag. Voor de financiering van investeringen moet de gemeente geld lenen. Dit heeft een negatieve impact op het weerstandsvermogen en de solvabiliteit van onze gemeente. Voor elke miljoen die we lenen, daalt onze solvabiliteit grofweg met 0,3%. Het thema solvabiliteit krijgt steeds meer aandacht van de toezichthouder, de accountant en van onszelf. Het is noodzakelijk om het eigen vermogen te laten toenemen en het vreemd vermogen niet verder te laten stijgen en op termijn zelfs te laten dalen. De raad heeft de Nota reserves en voorzieningen vastgesteld om een grotere reservepositie ('ijzeren voorraad') van minimaal € 5.000.0000 te creëren. Deze reserve is nodig om tegenvallers die op ons afkomen op te kunnen vangen en de solvabiliteitspositie te verstevigen.

5. Structurele exploitatieruimte mag niet negatief zijn (structurele baten zijn hoger dan de structurele lasten)

Via de P&C-cyclus wordt dit kengetal opgenomen en verantwoord.

6. Loon- en prijsindex

Bij de raadsinformatiebrief van de meicirculaire zal een inschatting worden gemaakt van de loon- en prijsindex voor de begroting van gemeente Waalre. Op het moment van schrijven van deze kadernota kunnen we hier nog geen complete inschatting van maken.

7. Wettelijke taken moeten doorgaan

Vanuit de Gemeentewet zijn we verplicht een aantal zaken uit te voeren. Door een groter beroep op ondersteuning, de oplopende prijzen en indexeringen kost dit ons steeds meer geld. We worden daarvoor onvoldoende gecompenseerd vanuit het Rijk. Daardoor blijft er steeds minder ruimte over in onze begroting voor niet wettelijke taken. Wettelijke taken gaan daarmee voor op niet wettelijke taken, waarbij in het niveau van uitvoering van de wettelijke taken mogelijk nog keuzes te maken zijn.

8. Reeds aangegane verplichtingen gaan voor op nieuwe ambities

We willen een betrouwbare partner zijn en blijven die haar afspraken zoveel mogelijk nakomt. Hierdoor gaan reeds aangegane verplichtingen voor op nieuwe ambities.

9. Onze financiële conditie scoort volgens de Houdbaarheidstest gemeentefinanciën van de VNG vanaf 2029 minimaal een 6,5.

De (verregaande) keuzes die gemaakt worden bij de vaststelling van de conceptbegroting 2026-2029 hebben als doel Waalre weer financieel structureel gezond te maken. Het cijfer 6,5 in bovengenoemde Houdbaarheidstest is hiervoor de indicator die we hanteren.

3.3.1 Knoppen voor bezuinigingen

In de begroting is gekeken naar mogelijke besparingen per programma. Uitgangspunt is het basisniveau van wettelijke taken: daar wordt niet aan getornd. Alle zaken in de begroting boven het niveau van wettelijke taken zijn hierin meegenomen. Hieronder is de maximale ruimte per programma weergegeven. Hierbij is het belangrijk aan te geven dat hierbij geen rekening gehouden is met eventuele negatieve maatschappelijke impact en de haalbaarheid. Deze worden bij de conceptbegroting 2026-2029 inzichtelijk gemaakt:

Programma	2026	2027	2028	2029
Bestuur en ondersteuning *1	0	0	70.000	140.000
Veiligheid	0	0	0	0
Verkeer, Vervoer en Waterstaat *2	370.000	720.000	720.000	720.000
Economie	0	0	0	0
Onderwijs	0	0	0	0
Sport, cultuur en Recreatie *3	480.000	670.000	750.000	840.000
Sociaal Domein *4	50.000	50.000	50.000	50.000
Volksgezondheid en milieu	0	0	0	0
Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing	0	0	0	0
Totaal	900.000	1.440.000	1.590.000	1.750.000

***1 Programma 0 Bestuur en ondersteuning:**

De grote posten die in programma 0 zitten zijn met name bestuur, personeel en financiën. Deze posten zijn nauwkeurig bekeken. De personeelsbegroting is een groot deel van de begroting, maar hierin is erg beperkt ruimte gevonden. De ruimte die we hier zien is vanaf 2027 een bijstelling ten gevolge van automatisering. Zoals aangegeven in paragraaf 2.6 is een vraag om extra budget de komende tijd zelfs onvermijdelijk.

***2 Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat:**

In programma 2 zit ruimte ten aanzien van terugbrengen onderhoudsniveau groen en grijs naar het wettelijk minimum en het terugbrengen van het serviceniveau aan inwoners.

Het effect is afname van de groenkwaliteit, afname van de kwaliteit van de wegen, oplopende achterstanden in het onderhoud van groen en wegen, geen extra aandacht voor biodiversiteit en klimaatadaptatie en mogelijke impact op de veiligheid en het gebruik van de openbare ruimte. Ook de overlast wordt op diverse terreinen potentieel groter.

***3 Programma 5 Sport, cultuur en recreatie:**

In het Sociaal Domein houden we meer voorzieningen in stand dan waarvoor we vanuit het Rijk middelen ontvangen (we ontvangen middelen voor één kern). Als we teruggaan naar voorzieningen in één kern levert dat een besparing op. Het effect is dat de mogelijkheden voor ontmoeten en sporten minder worden en de reisafstand mogelijk groter. Naast voorzieningen bieden we onze inwoners op dit moment meer ondersteuning dan we wettelijk verplicht zijn (via bv. Participatiewet, WMO en Jeugdwet) in de vorm van subsidies, extra (inkomens)ondersteuningsmaatregelen, preventiemaatregelen en stimuleringsmaatregelen. Hier zijn besparingen te behalen. Effect is dat er minder ondersteuning is, hetgeen organisaties, verenigingen en individuen raakt.

***4 Programma 6 Sociaal domein:**

De Taskforce heeft in het programmaplan ingezet op een besparing van de kosten in het Sociaal Domein om de komende jaren minder meerkosten te krijgen. De beoogde besparing is nog niet in zijn geheel opgenomen in de begroting. Het betreft een bedrag van €470.000. In aanloop naar de conceptbegroting 2026-2029 zal dit afhankelijk van het realistisch gehalte hiervan (deels) worden opgenomen. Daarbij zijn besparingen te behalen door de extra middelen voor inkomensondersteuning bovenop onze wettelijke taak terug te brengen naar het wettelijk minimum. Het effect is dat inwoners net boven het wettelijk minimum minder inkomensondersteuning ontvangen.

3.3.2 Knoppen verhogen inkomsten

Er zijn diverse mogelijkheden de inkomsten te verhogen. Gedacht kan worden aan de invoering van belastingen die in Waalre nog niet bestaan, zoals hondenbelasting, precario en parkeerbelasting. Tevens kunnen leges, de OZB en toeristenbelasting worden verhoogd. Gebleken is dat de opbrengsten bij de invoering van de genoemde nieuwe belastingen onvoldoende opwegen tegen de kosten. Er zit wel wat ruimte in de leges en die wordt meegenomen, maar die is tegelijkertijd heel beperkt. De OZB biedt wel mogelijkheden de inkomsten te verhogen. Bij de OZB zit ruimte van ongeveer € 1.500.000. Concreet betekent dit dat huishoudens bij een OZB-verhoging van 10% naar 20% (opbrengst € 571.000) gemiddeld € 57 meer betalen. Inwoners met een huis van € 275.000 betalen bijna € 30 meer. Inwoners met een huis van € 1.100.000 betalen €113 meer. Er kan nog een slag worden gemaakt van 20% naar 30% en van 30% naar 40%. Tenslotte brengt de toeristenbelasting maximaal € 80.000 extra op wanneer we deze gelijk trekken met Eindhoven en verhogen naar het beoogde niveau van € 6 per overnachting.

4. Voorgesteld scenario 1 college: 50% besparen, 50% belasting verhogen.

De onzekerheid over de financiële actualiteit en toekomst is groot. Om de gemeenteraad in positie te brengen om een afweging te maken en richting te geven aan de concept-begroting 2026-2029 schetst het college de gemeenteraad drie financiële scenario's:

1. een gunstige uitgangspositie (structureel meer geld vanuit het Rijk);
2. een realistische uitgangspositie (op basis van een zo goed mogelijke inschatting op basis van wat we nu weten);
3. een tegenvallende uitgangspositie (nog meer extra taken/ontwikkelingen dan voorzien en geen extra geld van het Rijk).

Door aan de geschetste knoppen voor besparingen en inkomstenverhoging te draaien, kan de gemeenteraad voor elk van de financiële scenario's de wenselijke balans bepalen tussen 'wat we willen en kunnen' en 'wat we ervoor over hebben'. Ter verduidelijking: financieel in balans betekent dat wanneer de knop besparingen minder open wordt gedraaid (minder besparingen), de knop inkomstenverhoging meer open kan worden gedraaid (hogere lasten voor inwoners) en andersom.

Het college kiest voor 50% besparen en 50% belasting verhogen. Uitgangspunt bij deze keuze is een evenwichtige verdeling tussen besparingen en verhogen van inkomsten door het verhogen van belastingen. Reden hiervoor is dat wanneer we ons beperken tot alleen besparen, vergaande bezuinigingsmaatregelen moeten worden getroffen die zeer ingrijpend zijn voor de samenleving van Waalre. Dit zou zo ver kunnen gaan dat zaken worden afgebroken die belangrijk zijn voor een duurzame toekomst van Waalre. Aan de andere kant: alleen de belasting-knop opendraaien, zou in de meest ongunstige financiële uitgangspositie (schatting 2 miljoen tekort) niet eens voldoende zijn en veel van onze inwoners vragen. Het voorgestelde scenario is een middenweg om de meest ongunstige effecten te dempen.

Uit de inwonerspeiling Kadernota blijkt dat het voorstel van het college aansluit bij de mening van de meeste deelnemers. De deelnemers hebben 5 scenario's voorgelegd gekregen en 32% kiest voor het dekken van het tekort door 50% te besparen en 50% belasting (Zie bijlage 8)

De onderstaande tabel geeft de uitkomst voor de drie financiële scenario's.

Financiële uitgangspositie in €	Fundamentele knoppen in €	Belastingen (OZB, toeristenbelasting) in €
0,5 mln	250.000	250.000
1 mln	500.000	500.000
2 mln	1.000.000	1.000.000

In bijlage 2 zijn nog twee mogelijke scenario's op hoofdlijnen uitgewerkt: de keuze voor 25% besparen en 75% belasting verhogen en de keuze voor 75% besparen en 25% belasting verhogen. Voor die eerste variant kiest 11% van de deelnemers aan de inwonerspeiling Kadernota, voor de tweede variant kiest 30% van de deelnemers.

Naast de verdeling tussen besparende maatregelen en het verhogen van de belasting kan nog een volgende richting worden bepaald, namelijk waar de besparingen te zoeken.

Het is duidelijk dat de grootste besparingen te behalen zijn in het sociaal domein en het fysiek domein. Hier zit het meeste "beleidsvrije" geld. De grootte van besparingen zijn ongeveer even groot, maximaal rond de zeven of acht ton.

Bij het bepalen van richting waar de bezuinigingen te vinden helpt een afwegingskader. Diverse uitgangspunten en bevindingen vormen dit afwegingskader, waarmee de gemeenteraad in positie wordt gebracht keuzes te maken, te weten:

1. Het antwoord op de vraag welke gemeente Waalre kan en wil zijn. Zie hiervoor paragraaf 2.4
2. Enkele uitgangspunten, die wellicht voor de hand lijken te liggen, maar zeker richting geven:
 - Algemeen belang boven individueel belang
 - Wettelijke taken boven niet wettelijke taken
 - Zo min mogelijk negatieve maatschappelijke impact
 - Op korte termijn zo min mogelijk onomkeerbaar
3. De eerste analyse van de gesprekken in het kader van de herijking van de Kracht van Waalre (bijlage 7)
4. De uitkomsten van de Inwonerspeiling Kadernota (bijlage 8)

Op basis van de uitgangspunten en bevindingen, zoals hierboven genoemd, komt een hele duidelijke richting ten aanzien van het domein waar de besparingen specifiek moeten worden gevonden, niet direct naar voren. De uiteindelijke keuze hoe de 50% besparingen uit scenario 1 van het college te behalen, zal daarmee een evenwichtige verdeling tussen de verschillende domeinen zijn. Deze keuzes zullen bij het opstellen van de conceptbegroting 2026-2029 en de uiteindelijke vaststelling daarvan plaatsvinden aan de hand van bovengenoemd afwegingskader.

